

KDO SO BILI VIKINGI?

Med 8. in 12. stoletjem so poganski Skandinavci, znani kot Vikingi, sejali strah med evropskimi ljudstvi. Plen so prišli iskat iz Skandinavskih dežel - Norveške, Danske in Švedske, kjer je bilo vreme mrzlo in tla bolj ali manj nerodovitna. Najprej so bliskovito napadli obalne vasi in osamljene kmetije, ki so bile lahek plen. Kradli so konje in hrano, lovili ujetnike za sužnje ter ropali cerkve zaradi zlata in srebra v njih. Pozneje so zavzeli dele Anglije, Francije, Nemčije, Italije in Rusije ter se tam naselili. Vikingi so bili zelo pogumni in izkušeni pomorščaki in tudi najboljši ladjedelci tistega časa. Njihove hitre lahke ladje so jih vozile na tisoče kilometrov daleč. Naselili so se na Islandiji in Grenlandiji in bili prvi Evropejci, ki so pripluli do Severne Amerike. Čeprav se severnjakov spominjamo predvsem zaradi njihovih osvajanj, pa jih je večina ostala doma ali pa so vsaj živeli mirno v majhnih naseljih in kmetovali, ribarili, trgovali, obdelovali les, kovine in okle...

Ker so bili takratni prebivalci Skandinavije v veliki večini samo kmetje, ki so skrbeli za lastno preživetje, ni bilo večjih možnosti za razvoj mestnih naselbin. Šele proti koncu vikinških časov so nastala manjša trgovska naselja in nekaj skromnih mest. Vse te naselbine so ležale ob morju ali ob drugih vodnih poteh. Ogromni gozdovi in gorati predeli so v takratni Skandinaviji omejevale možnost poselitve.

Predniki Vikingov so bila germanska ljudstva, ki so se na območje Skandinavije začela naseljevati iz severozahodne Evrope kakih 2000 let pred »vikinškim obdobjem«. Ta ljudstva so se v pretežni meri ukvarjala s poljedelstvom, le na skrajnem severu so se prilagodila okolju in se preživljala z lovom in ribolovom, saj so bili tam podnebni pogoji za kmetijstvo neugodni. Kasneje so se ta ljudstva začela povezovati in se poleg kmetijstva začela ukvarjati s trgovino. Slednja jih je tudi primorala h gradnji ladij, ki so bile sposobne prepluti velike razdalje, kasneje pa so jih kasneje uporabljali na svojih roparskih pohodih in raziskovanju. Zgodovinarji so mnenja, da je prenaseljenost silila Vikinge k spremembi načina življenja. Zemlja ni več mogla preživeti vse številčnejšega prebivalstva, pa tudi vse večja potreba po dobrinah, ki jih s trgovino niso mogli zagotoviti, je prisilila ta, do tedaj miroljubna ljudstva, da so postala strah in trepet Evrope.

LADJEVJE

Vikingi so imeli zelo močno ladjevje. Sestavljeno je bilo iz hitrih bojnih ladij imenovanih drakar. Bile so primerne tako za plovbo po rekah, kot za plovbo po morju in so bile podolgovate oblike, to pomeni, da so bile dolge in vitke. Ladje so imele lesena krmila in jadro, ki je bilo štirikotne oblike in po navadi izdelano iz platna. Bila so enobarvna ali pa progasta. Jambor je bil postavljen v močni leseni kladi, imenovani kerling, ki je ležala na gredlju in je preprečevala, da bi jambor ob polni obremenjenosti poškodoval trup ladje. Poleg jadra pa so jih poganjali še veslači na vesla in so zato lahko dosegle zelo veliko hitrost in so bile zelo okretne. Manjše ladje so imele do 13 veslačev na vsaki strani, običajno pa so jih imele od 16 do 20 na vsa. Ladje so gradili običajno iz hrastovega ali borovega lesa, gradili pa so jih v različnih velikostih od majhnih čolnov, do velikih bojnih ladij.

Grajene so bile na strešni način, kar pomeni, da so se deske trupa med seboj prekrivale, vmesne špranje pa so zatesnili z volno, ki je bila prepojena z smolo. Deske so pritrjevali že z železnimi kovicami. Deseta in štirinajsta deska sta morali biti še posebej močni, saj je bila prva na vodni gladini, v drugi pa so bile luknje za vesla. Običajno so imele na premcu in bokih tudi izrezljane živalske podobe, pa je obvezno krasila zmajeva glava, ki je po prepričanjih odganjala zle duhove in ravno po

teh zmajevih glavah so vikinške ladje najbolj prepoznavne. Te zmajeve glave pa so v pristaniščih sneli, da z njimi ne bi užalili zemeljskih duhov.

Ker so bile ladje hitre, okretne in lahke, hkrati pa tudi zelo trdne, a obenem tudi zelo prožne, so bile kot nalašč tudi za daljše plovbe. Tako so vikingi tudi v manj kot mesecu dni prečkali Atlantski ocean. Ladje so uporabljali za bojevanje in za trgovanje. Zelo pomembne in bogate ljudi npr. kralje, kraljice... pa so tudi pokopavali na ladjah in tako se jih je kar nekaj ohranilo do današnjih časov. Ravno dobro ladjevje in bojevitost jim je prineslo številne zmage. Ladjevje pa jim je omogočalo tudi odkrivanje novih celin in so bili tako prvi raziskovalci.

ROPARSKI POHODI

Vikingi (Nordmani oz. Normani, v vzhodni Evropi poimenovani Varjagi) so sredi 8. stoletja začeli z osvajalnimi pohodi čez morje na zahod in na jug proti krščanski Evropi. Pravi razlog za to je neznan, sklepamo pa lahko, da je do tega prišlo zaradi rasti števila skandinavskega prebivalstva in da je bila pokrajina skromnih naravnih danosti prenaseljena. Preživljanje s poljedelstvom ob fjordih na Atlantski obali, kjer je le malo prsti in prevladuje mrzlo zimsko vreme, je izredno težavno. Sprva so Vikingi posejali svoje posevke preden so se podali na pohode in so se vrnil ob času, ko so dozoreli, sčasoma pa so divje notranje razprtije na Danskem in dolgi družinski prepiri za oblast v številnih manjših kraljestvih po Norveškem prisilili veliko število brezpravnih Nordijcev, da so si poiskali vir preživljanja drugje. Konec 8. stoletja so začeli napadati tudi Vikingi iz Danske. Napadli so južno angleško obalo in vpade nadaljevali vsako leto. Najbolj znana vikinška naselbina na tem otoku je Dublin, ki so ga ustanovili leta 841. Takrat so Vikingi tudi spremenili dotedanjo prakso vračanja v domače pokrajine po opravljenih roparskih pohodih. Okoli leta 850 nastanejo tudi prva vikinška naselja na britanskem otoku. Prvo naselje je bilo nekakšno vojaško oporišče na otoku Thanet v izlivu Temze. V nekaj naslednjih letih so Vikingi z Danske zasedli cel severovzhodni del britanskega otoka in tam ustanovili deželo, ki se je je prijelo ime *Danelaw*, saj so tam veljali danski zakoni in običaji. Po veliki bitki pri Ashingtonu leta 1016, v kateri so Vikingi porazili wesseškega kralja Edmonda II., pa so Vikingi zasedli cel Otok. Kasneje so osvajali tudi južneje, do Nizozemske, Francije in Španije. Sočasno so plenili tudi po Franciji, v letih 885 in 911 so napadli Pariz. Obleganju Pariza sta sledila pokristjanjenje dela Vikingov in njihova naselitev v pokrajino, ki je dobila ime Normandija. Naseljenci so kmalu sprejeli francosko identiteto in svoje vojaške ambicije usmerili v boj za papeštvo in proti drugovercem – muslimanom. Papež je njihovo vojaško moč izkoristil na jugu Italije, kjer so zanj osvajali nekoč bizantinske kraje in po leto 1090 tudi arabsko Sicilijo. Papežu so pomagali tudi v boju za investituro (Investiturni boj, nasprotje med cesarji in papeži v zvezi z laiško investituro, podeljevanjem službe in posesti škofom in opatom prek posvetne oblasti) proti cesarju Henriku IV. Normani so bili vodilna vojaška sila v prvih križarskih vojnah.

Vzporedno z osvajanjem Normandije se je skupina Vikingov poselila tudi Islandijo. Združeni pod vladavino althing so se razdelili v 4 skupine, zaradi prenaseljenosti so začeli poseljevati tudi Grenlandijo, toda so se zaradi pomanjkanja surovin odpravili dalje na zahod, kjer so se srečali s skraelingar (grdi ljudje); Indijanci. Podnebje se jim je zdelo ugodno, toda so poskuse naselitve kmalu opustili, saj je bili življenje tam prenevarno.

DRUŽBA

Sužnji (imenovani traell), ki so bili na dnu družbene lestvice, so bili hlapci po rojstvu, vojni ujetniki ali pa svobodni ljudje, ki jim je sodišče odvzelo pravice. V nasprotju z drugimi člani družbe so bili sužnji kratkolasi in so nosili obleke iz nebarvane volne. Otroci, ki so se rodili sužnji in svobodnemu možu, so ohranili materin stan in okrepili delovno silo na kmetiji, ki je lahko štela okoli dvajset sužnjev. Sužnja je bila lahko vzgojiteljica gospodarjevih otrok in so jo v hiši spoštovali. Moški so včasih postali upravitelji velike kmetije.

Z vplivom krščanstva ob koncu vikinške dobe se je njihov položaj izboljšal: odtlej je bilo prepovedano ubijati sužnje, dobili so pravico do krščanskega pokopa in čedalje pogosteje so jih osvobajali. Svobodnjaki (imenovani Bondi), lastniki zemlje, ki so jo obdelovali so imeli dosti bolj zavirljiv družbeni položaj kakor večina tedanjih evropskih kmetov. Predstavljali so gospodarski in politični temelj skandinavske družbe, smeli so nositi orožje in terjati pravico na sodišču. Načeloma so bili vsi enaki, toda v resnici so bile njihove pravice odvisne od starosti njihove družine in pomena njihovega posestva.

Svobodne ženske niso uživale istih pravic kakor svobodni moški. Pa vendar so skandinavsko žensko vsi spoštovali: prav ona je skrbela za gospodinjstvo in celo upravljala posestvo med pogosto moževo odsotnostjo.

Poglavarje in kralje je izvolila skupščina thing in za svoja dejanja so bili odgovorni svojim volivcem. Njihova moč je bila »odvisna od volje ljudstva; tisto, za kar so se vsi odločili, mora kralj odobriti, razen če se njegova odločitev ne zdi boljša«. Poglavitna kraljeva naloga je bila ohranjevati varnost, blaginjo in dostojanstvo ljudstva. Bil je tudi verski vodja. Kralji vse do nastanka centralističnih monarhij, ki jih je uvedlo krščanstvo, niso imeli nobene zakonodajne oblasti. Zagotavljala jo je zgolj skupščina thing (zbor, med katerim so sprejemali odločitve, ki so zadevale življenje Vikingov).

Vikinško družino je spajala izredna solidarnost. Tako je ljubosumno bedela nad častjo svojih članov. Žalitev enega od njih je padla na vso družino (oett), na ves rod. Če je bil nekdo razžaljen, se je njegova družina maščevala vsej žaliteljevi družini ali je od nje vsaj zahtevala zadoščenje. Nekatero družine so bile tako zdesetkane zaradi maščevanj, ki so se prenesla na več rodov. Zaradi družinskih vezi je bil posameznik solidaren ne le s svojimi neposrednimi potomci, temveč tudi s svojimi strici, tetami, bratranci, skratka s celo vrsto bližnjih ali daljnih sorodnikov. Če je bil posameznik izključen iz družine, je bilo to enako strašno, kakor če bi ga izgnali iz dežele. Družina je bila najmočnejše, najtrdnjše jedro družbe. Ni izključevala poligamije, ravno nasprotno, svoboden moški, ki je bil bogat, je imel pogosto več žena: eno zakonsko, odgovorno za posestvo, ki je nosila na pasu šop hišnih ključev, in priležnice, ki so pripadale razredu sužnjev.

Moški	Bili so izjemno majhne rasti, precej poraščeni in navadno z dolgim lasmi. Izjemno borbeni, podkovani za bojevanje v najhujših okoliščinah ter inteligentni saj so napade vodili pod določenim načrtom, ki je bil zelo uspešen.
Ženske	Prav tako kot moški majhne rasti in dolgi lasje vendar njihova naloga je bila skrbeti za otroke in opravljati gospodinjstva opravila. V največji nuji so se vključevale tudi v razne bitke. Bile so tudi sužnje.
Otroci	Otroci so bili zelo dobro poučen predvsem v smislu bojevanja lahko pa so bili tudi čuvaji kakšnih čred predvsem pa so se posvečali vojaškim sposobnostim.

VEROVANJE

- politeizem

ODIN: vrhovni bog, bog čarovništva, magije, poezije in vojne (žena Frigg, sin Balder)

FREYA: boginja ljubezni in plodnosti (brat dvojček Freyr, njun zaščitni znak divja svinja)

THOR: bog neba, neviht in grmenja

LOKI: ‚nagajiv, sleparski‘, ljudje mu niso zaupali (ubil naj bi Balderja)

mrtvega človeka so pokopali in nato zažgali vred z njegovo lastnino, bogatejše in vladarje so zažgali na ladji, po smrti Valhalla, bogove so častili ob magičnih drevesih in lesenih templjih

Midgard (ljudje, troli, škratje, vilinci) → Asgard (tam prebivajo bogovi)

verjeli so v trole, zmaje, morske pošasti, demone (demon utelešen v volku Fenriru, bogovi pazijo da ne pobegne), Thor jaha konja z 8 nogami Sleipnirja, njihove pripovedi, zgodbe imenujemo sage

ARHITEKTURA

Vikingi so živeli v deželah z zelo ostrim podnebjem, zato so namenjali svojim domovanjem posebno skrb. Seveda so bila izdelana skorajda samo iz lesa. Vasi so postavljali ob morskem obrežju ali na gozdni jasi, pogosto po natančno izdelanem načrtu. Imeli so utrjena bivališča na strateških točkah z lahkim dostopom do morja. Naselja so imela krožno obzidje s štirimi vhodi, bila so razdeljena na četrtine s pravokotno postavljenimi bivališči in gospodarskimi objekti. Posadka tovrstnih trdnjaviških kompleksov je obdelovala okoliška polja in svoje mrtve pokopavala na pokopališčih zunaj obzidja. Dansko naselje Trelleborg je okrog leta 950 stalo znotraj mogočnega krožnega obzidja razdeljeno je bilo na štiri četrti. V vsaki so stale štiri velike, v kvadrat postavljene stanovanjske hiše in zamejevale obsežno notranjo ploščad. Na zunanji strani obzidnega jarka se je v širini četrtine kroga vrstilo še približno petnajst enakih hiš. Ob nevarnosti so prebivalci te hiše zapustili in se zatekli za obzidje. Po obliki so te hiše, dolge okrog 30 metrov in široke približno 8, spominjale na ladjo. Tudi tehnika zidave je bila zelo podobna in postavljali so jih isti mojstri.

UMETNOST

- oseberg
- borre
- jelling
- mammen
- ringerike
- urnes

OROŽJE

Vikingi so bili dobri in neustrašni vojščaki. Imeli veliko orožja in posamezni kosi orožja so bile že prave umetnine. Nasprotniki so se močno bali hrabrih vikinških vojščakov, saj so bili znani po svoji že skoraj nadnaravni moči, preziranju smrti, pogumu in tudi gibčnosti, saj nikoli niso nosili več kot eno večje orožje hkrati. Prav tako pa so bili znani po svoji discipliniranosti. Kot orožje so uporabljali meče, ki so bili najbolj cenjeno orožje, sekire, ki so najbolj znane.

Za boj na daljavo so uporabljali sulice in loke. Zaščitili pa so se z čeladami in ščiti. Najbolj priljubljen je bil seveda Vikinški meč, ki so ga uporabljali predvsem za sekanje in ne za bodenje. Rezila za mečev so običajno kupovali od Frankov in drugih germanov, potem pa so jih okrasili. Meč je bil krajši in v primerjavi z drugimi dokaj lahek. Uporabljali so predvsem dvorezne meče, kar pomeni, da je imel meč rezilo na obeh straneh. K orožju za boj na blizu pa je seveda spadalo tudi bodalo, ki so ga imeli moški stalno za pasom, ženske pa so ga pogosto nosile okrog vratu.